

MUSEUMSPOLITIKK FOR ET LANDSKAP I ENDRING

Strategisk museumsplan for
Sør-Trøndelag fylke 2014-2018
Utkast til høring, 15. oktober, 2014

Museumspolitikk for et landskap i endring

Strategisk museumsplan for Sør-Trøndelag fylke 2014-2018

Utkast til høring, 15. oktober, 2014

Innhold

1	Innledning.....	3
1.1	Hva er et museum? – Definisjon.....	3
1.2	Forutsetninger og plangrunnlag	3
1.3	Museene og forvaltningsnivåene	5
1.4	Rullering av plan fra 2006 - Mål og måloppnåelse	7
2	Hovedmål 2014-2018	8
3	Museene i det 21. århundre	9
3.1	Samfunnsendring.....	9
3.2	Klima, miljø	10
3.3	Museumsutvikling i internasjonalt perspektiv	11
3.4	Konsekvenser for museumsstrategier i Sør-Trøndelag	11
3.5	Museet som læringsarena	11
3.6	Frivillige i museene	11
3.7	Dialog.....	12
4	Museumslandskapet i vår region	12
4.1	Museumsreformen og Det nasjonale museumsnettverket.....	12
4.2	Museenes dokumentasjonsområder.....	12
4.3	Hovedområdene for museumsvirksomhet i Trøndelag.....	14
5	Museene og kulturarven	14
6	Utfordringer og strategier	16
6.1	Samfunnsendringer, befolkningsutviklingen og det inkluderende museet.....	16
6.2	Klima og miljø	16
6.3	Digital utvikling – nye medier	17
6.4	Nye dokumentasjonsområder-innsamling	18
6.5	Samlingsforvaltning	18
6.6	Kunnskap, læring og opplevelse	19
6.7	Lokale museer og historielag	20
6.8	Museer og kulturminnevern.....	21
6.9	Museer, arkiv og bibliotek	22
6.10	Museene: Besøksnæring og en viktig del av reiselivet.	23
6.11	Avklaring av roller og oppgaver – Samspill mellom stat og region.....	24
7	Økonomiske ressurser og prioriterte investeringsområder	25

7.1	Faste offentlige driftstilskudd til MiST AS.....	25
7.2	Prioriterte investeringsprosjekter: Gjelder MiST AS.....	25

1 Innledning

«Museumspolitikk for et landskap i endring» er tittelen på dette forslaget til strategisk museumsplan for Sør-Trøndelag fylke. Planperioden er 2015-2019. Ambisjonen er at dette skal være et godt retningsgivende dokument for museumspolitikken i hele fylket i de kommende år.

Begrepene fornying, inkludering, mangfold og samfunnsansvar har vært ledetråder i utvikling av planen. I planarbeidet har det ellers vært lagt vekt på hvilken betydning samfunnsendringer og befolknings-utvikling bør ha på museumsutviklinga i fylket. Videre har vi forsøkt å drøfte spørsmål omkring klima, miljø og global utvikling.

Foreslåtte utfordringer og strategier tar utgangspunkt i følgende:

- Barn, unge og eldre skal fortsatt være en viktig målgruppe for museene.
- Innbyggere med innvandrerbakgrunn gis en klar prioritet i de nærmeste årene.
- Turisten skal oppleve museene som interessante og attraktive besøksmål.
- Museenes nasjonale, regionale og lokale samfunnsoppdrag.
- Museer som står utenfor Museene i Sør-Trøndelag AS er en viktig del av museumslandskapet.

1.1 Hva er et museum? – Definisjon.

Dette planarbeidet bygger på ICOMs (International Council of Museums) definisjon, som er den aksepterte definisjonen på hva et museum er i dag:

"Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed."

Sammen med definisjonen utgjør ICOMs etiske retningslinjer for museer, museumsledelse og museumsmedarbeidere det verdimesige fundament som våre museer skal bygge sin virksomhet på.

1.2 Forutsetninger og plangrunnlag

En strategisk museumsplan for Sør-Trøndelag skal være politisk instrument som skal søke å finne retning for den framtidige museumspolitikken i fylket. Museene i Sør-Trøndelag AS (MiST AS) er en av landets største og viktigste museumsorganisasjoner og består av følgende museer:

Museum	Beliggende i kommune	Tilsluttet MiST
Ringve	Trondheim kommune	2009
Orkla Industrimuseum	Meldal /Orkdal kommune	2009
Sverresborg	Trondheim kommune	2009
Museet Kystens Arv	Rissa kommune	2009
Trondheim kunstmuseum	Trondheim kommune	2009

Kystmuseet i Sør-Trøndelag	Hitra kommune	2009
Museet Kystens Arv	Rissa kommune	2009
Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum	Trondheim kommune	2011
Rockheim	Trondheim kommune	2009
Rørosmuseet	Røros kommune	2013
Stiftelsen DS Hansteen	Trondheim kommune	2015? ¹

1) Under forhandling 15.10.2014

MiST AS er regionens redskap for museumsutvikling og museumsorganisering. Hvert museum i MiST har både nasjonale, regionale og lokale oppgaver. Fylkeskommunen er sammen med vertskommunene, museets største eier og den nest største tilskuddsgiver etter staten. Det er vesentlig at fylkeskommunen har et godt og ryddig samspill med MiST, og bygger opp om den suksesshistorie museet nå har blitt. MiST er en institusjon med omfattende museumskompetanse. Denne kompetansen er basis for en god og framtidsrettet museumsutvikling i vår region. Planen berører ulike sider med MiST og MiST sitt forhold til den øvrige museumsvirksomheten i fylket, men skal ikke forveksles med MiST sin interne strategiske plan.

De øvrige museene kan inndeles grovt i tre kategorier:

1. Statlige museer tilknyttet andre departement:

- Vitenskapsmuseet, (Kunnskapsdepartementet)
- Norsk rettsmuseum, (Justisdepartementet)
- Rustkammeret, Norsk Forsvarsmuseum, (Forsvarsdepartementet)
- NDR, Museet i Erkebispegården, (Kulturdepartementet, Kirkeavd.)

2. Lokalmuseer og temamuseer med minimum 50 % stilling:

Museum	Kommune
Bjugn bygdatun	Bjugn kommune
Jødisk museum	Trondheim kommune
Uthaugsgården	Ørland kommune
Oppdal bygdemuseum	Oppdal kommune
Hemne bygdemuseum	Hemne kommune
Museene i Malvik (regionkonservator)	Malvik kommune (avtale med MiST)
Selbu bygdemuseum (regionkonservator)	Selbu kommune (avtale med MiST)
Meldal bygdemuseum	Meldal kommune (avtale med MiST)
Horg bygdetun	Melhus kommune
Hannah Ryggen senteret	Ørland kommune

3. Museer uten fast bemanning:

Museum	Kommune
Psykiahistorisk samling Rotvoll	Trondheim
Snillfjord museum (avtale med MiST)	Snillfjord kommune
Frøya bygdemuseum (avtale med MiST)	Frøya kommune
Lensvik bygdemuseum	Agdenes kommune
Åfjord bygdemuseum	Åfjord kommune

Roan bygdetun	Roan kommune
Osen bygdetun	Osen kommune
Rennebu bygdetun	Rennebu kommune
Støren bygdemuseum	Midtre Gauldal kommune
Soknedal bygdemuseum	Midtre Gauldal kommune
Petranmuseet	Holtålen kommune
Gammelgården	Holtålen kommune
Klæbu bygdemuseum	Klæbu kommune
Skaun bygdemuseum	Skaun kommune
Oppstuggu Berbu/Orkdal bygdetun	Orkdal kommune
Hølonda Skimuseum	Melhus kommune
Ranheim bydelsmuseum	Trondheim kommune
Trondheim Sporveismuseum	Trondheim kommune
Yrjar Heimbygdslog	Ørland kommune

1.3 Museene og forvaltningsnivåene

I tillegg til Kulturdepartementets statlige perspektiv, ivaretar fylkeskommunen og kommunene det regionale og lokale kulturpolitiske ansvaret for museene. Det er viktig å se på roller og oppgaver som er pålagt av Kulturdepartementet i sammenheng med fylkeskommunens og kommunenes kulturpolitiske ansvar. Det er samspillet mellom alle tre forvaltningsnivåene som til sammen har en avgjørende betydning for museenes økonomi og utvikling.

Statens ansvar

Kulturdepartementet legger viktige premisser for norske museer med statlig tilskudd. Dette gjøres i vesentlig grad gjennom det årlige tilskuddsbrevet. Norsk kulturråd har ansvar for faglig utvikling på museumsområdet og er involvert i økonomiforvaltningen av museumstilskuddet. Det er behov for, på bakgrunn av erfaring fra snart 12 år med ny forvaltningsordning, å bli mer presis på fordelingen av det politiske og faglige ansvaret mellom fylkeskommunen på den ene siden og Kulturdepartementet og Norsk kulturråd på den andre.

Stortingsmelding nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying* som ble behandlet i Stortinget våren 2010, uttrykker gjeldende nasjonal museumspolitikk. Stortingsmeldinga understreker at de "fire F-ene" skal utgjøre de sentrale mål for museumsutviklingen i Norge:

Mål 1 Forvaltning

Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning, bl.a. gjennom gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene

Mål 2 *Forskning:*

Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling, og skal sikres gjennom økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren

Mål 3 *Formidling*

Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle, bl.a. gjennom målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og

skapende innsikt

Mål 4 *Fornyning*

Museene skal være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering og gjennom utvikling av digital forvaltning og formidling

Fylkeskommunens ansvar

Etter at staten endret tilskuddsordningen og museer med statlige tilskudd ble knyttet nærmere staten gjennom Kulturdepartementet, har ikke fylkeskommunene og kommunene hatt en like tydelig rolle i politikktutforming for dette området som tidligere.

Det kan synes som om MiST AS ser på staten som en viktigere premissleverandør enn fylkeskommunen. Fylkeskommunen har derfor behov for å klargjøre det regionalpolitiske samfunnsoppdraget i forhold til museene, ikke minst for å begrunne den framtidige økonomiske innsatsen. Fylkeskommunen, som regional utviklingsaktør og tilskuddspart, skal på kulturpolitisk grunnlag, delta i utforming av strategier og utviklingsoppgaver som er viktige for kulturfylket Sør-Trøndelag.

Fylkeskommunen eier 33,3 % av aksjene i MiST. De andre eierne er vertskommuner og de åtte museumsstiftelser som inngår i MiST. Gjennom eierskapsstrategien som ble vedtatt høsten 2013, har Fylkestinget angitt hvilke strategier det har for eierskapet. I den forbindelse er det også påpekt det viktige skillet mellom Fylkestinget som eier, og fylkesrådmannen som forvalter av tilskuddet til MiST.

Som eier skal fylkeskommunen ta stilling til hvordan eierskapet best skal ivaretas og hvem som skal representere fylkeskommunen på generalforsamlingene. En eierstrategi for selskapet skal gi deltakerne på generalforsamlinga en formening om hva fylkeskommunen vil med sitt eierskap.

Det er fylkesrådmannen/administrasjonen som skal ivareta rollen som bestiller og tilskuddsgiver basert på fylkestingets strategiske vedtak for saksområdet generelt, og selskapet spesielt. Det administrative organet, det vil si fylkesrådmannen, skal ha kontakt med selskapets administrasjon i sin rolle som tilskuddsgiver og oppfølger av politiske vedtak.

Kommunenes ansvar

Kommunene i Sør-Trøndelag har et ulikt ansvar. På den ene sida har vi de seks vertskapskommunene til museene i MiST, Orkdal, Meldal, Røros, Hitra, Rissa og Trondheim.

Disse kommunene betaler nå en andel av det offentlige tilskuddet til MiST. På den andre sida har vi en rekke kommuner med lokale museer finansiert gjennom kommunale tilskudd og som baserer sin drift på en aktiv frivillig innsats. Trondheim kommune står i en særstilling da fem av ni museer som utgjør MiST ligger i byen. De lokale museene har i flere tilfeller en relasjon og et samarbeid med MiST. Mange ønsker at dette samarbeidet skal bli tettere og bedre. I noen fylker ble samtlige lokale museer med i et konsolidert museum. I Sør-Trøndelag valgte en å konsolidere de museene som før var med i det nasjonale museumsnettverket. Det vil si de som også tidligere mottok statstilskudd.

1.4 Rullering av plan fra 2006 - Mål og måloppnåelse

Eksisterende Strategisk museumsplan for Sør-Trøndelag har i perioden fungert som en god retningsgiver for utviklingen av MiST og forhåpentligvis andre museer. Noen områder krever fortsatt oppmerksomhet og bør fortsatt følges opp, men mye er oppnådd:

- ✓ Konsolideringsprosessen skjøt fart og førte til etableringen av Museene i Sør-Trøndelag i 2008. Innenfor MiST har også flere utfordringer som ble tatt opp i planen fått sin løsning.
- ✓ Rockheim er etablert og har vært en suksess siden åpningen.
- ✓ Ringve har fullført sitt nybygg i 2013.
- ✓ Bygningsvernsenteret ved Rørosmuseet er videreutviklet og har styrket sin posisjon.
- ✓ Trondhjems Sjøfartsmuseum og Norsk Døvemuseum er oppgradert.
- ✓ Ved Museet Kystens Arv er det gjennomført arkitektkonkurranse med tanke på snarlig byggestart av nytt museumsbygg.
- ✓ Samlingsforvaltning og digitalisering har vært prioritert og viser gode resultater.
- ✓ Trondheim kunstmuseums avdeling i Gråmølna ble fullført.
- ✓ Det har vært en betydelig økning i driftstilskudd til museene, og vi har fått i stand en god avtale med staten om tilskuddfordeling mellom stat og region (75/25).
- ✓ Museene tar sitt samfunnsansvar alvorlig og reflekterer i langt større grad enn før de samfunnsmessige endringer som skjer i regionen og i landet. Kulturelt mangfold er et viktig stikkord.
- ✓ Det er tilført ekstra offentlige tilskudd for vedlikehold av antikvariske bygninger og driftsbygninger.
- ✓ Egeninntektene øker på flere områder.

- ✓ Museene publiserer fortløpende sine registreringer på nett via digitaltmuseum.no
- ✓ Attraktiviteten har økt og formidlingsarbeidet er stadig under utvikling.

2 Hovedmål 2014-2018

Hovedmålene for museumsvirksomheten i Sør-Trøndelag for perioden 2014-2018 har målene satt i 2006 som utgangspunkt. Forutsetninger endres og noen hovedmål har fått ny form og nye har kommet til.

Innsamling og bevaring

1. MiST har utviklet en plan for samlingsforvaltning som er et godt utgangspunkt for en samordnet plan for innsamling. Den bør være et ledd i en nasjonal innsamlingsplan.
2. Kompetanse, kvalitet og kapasitet på konserveringsområdet bør styrkes i regionen.

Forskning og kunnskapsproduksjon

MiST har vedtatt en forskningsplan skal bidra til å aktivisere museenes samlinger og utvikle museene faglig, i tråd med vedtatte strategier. Det bør legges opp til en langsiktig satsing på kompetanseutvikling og samarbeid med andre museer, universitets- og høyskolesektoren samt forskningsmiljøene.

Opplevelse og læring

Det er behov for å utvikle kvalitativt gode formidlingstilbud som er relevante og tilgjengelige for publikum. Museene skal ha en formidlingsplan der samfunnsrollen, tilgjengelighet, læring og kulturelt mangfold er tema.

Lokale museer i fylkets museumslandskap

Det skal være etablert et samarbeid mellom MiST, lokale museer, historielag, kommunene og fylkeskommunen for å utarbeide gode og stabile løsninger for museumsutvikling og museumssamarbeid i fylket. Kommunene må aktiviseres ytterligere for å styrke dette samarbeidet.

Digital utvikling

Museenes samlinger skal være digitaliserte og fritt tilgjengelige på digitaltmuseum.no. Det er et viktig ledd i utvikling av demokratiet og styrking av museenes samfunnsrolle. Sosiale medier og bruk av internett skal være en del av museumshverdagen blant annet for å nå et nytt publikum. Digitale medier skal være universelt utformet.

Attraksjoner og turistmål

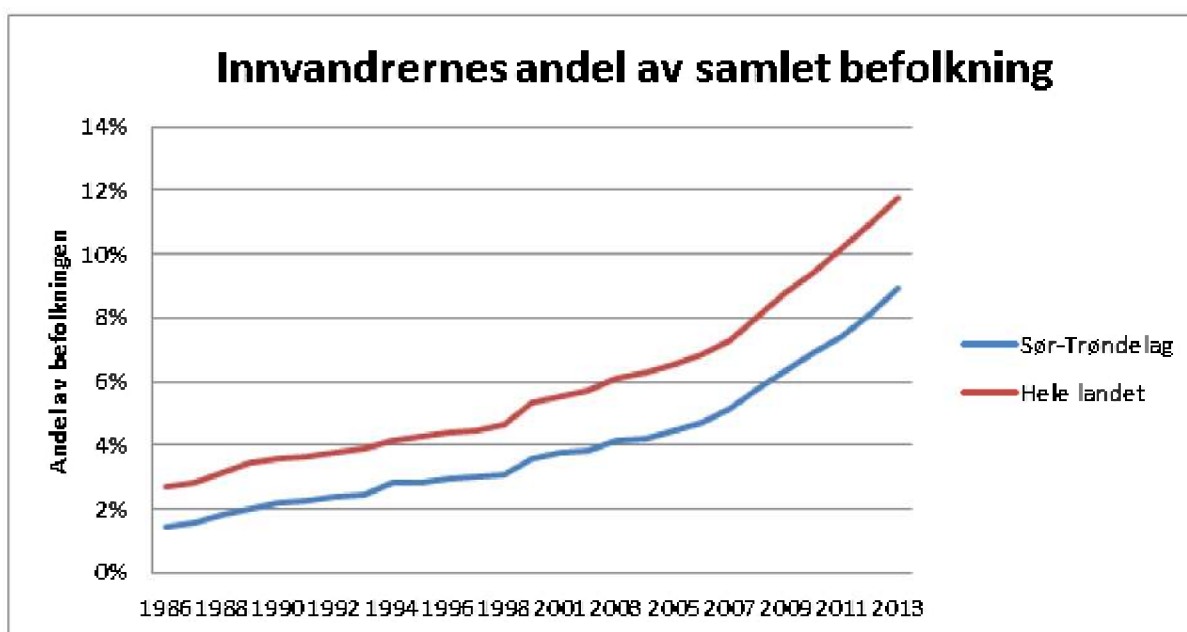
Museene skal befeste sin stilling som sentral aktør for regionens besøksnæring og reiseliv. De er blant de viktigste attraksjonene i regionen, og både tilreisende og fastboende skal oppleve museene som attraktive, tilgjengelige og mangfoldige.

3 Museene i det 21. århundre - utfordringer

3.1 Samfunnsendring

Samfunnet endres raskt, og endringene preger hverdagslivet til folk. Ideologier, kulturuttrykk, sosiale og økonomiske forhold påvirkes av globale strømninger. Endringer i befolkningen er en del av dette bildet, og selv om spådommer om framtida er usikre, kan vi se noen utviklingstrekk som vil prege samfunnet i årene framover.

Statistisk sentralbyrås analyser¹ viser at befolkningsutviklingen i Norge fram mot 2060 vil være preget av en større andel borgere med innvandrerbakgrunn (personer født i utlandet og deres norskfødte barn regnes med her). I 2020 beregnes innvandrere og deres barn å utgjøre 15 % av befolkningen, i 2060 ca. 25 %. Dagens tall er ca. 12 %. For Sør-Trøndelag er dette tallet i underkant av 10 %. Det antas at en stor del av denne økningen vil være folk fra østeuropeiske land.

En av konsekvensene av et kulturelt mangfoldig samfunn, er at enkelte grupper strever med å finne en naturlig tilhørighet til det norske samfunnet, noe som igjen skaper motstand i enkelte grupper etnisk norske. Museene er dannelses- og læringsinstitusjoner som kan være viktige aktører i å skape kulturell forståelse og aksept for forskjeller, og samtidig bygge opp omkring et demokrati hvor alle deltar.

En annen demografisk tendens, er at vi får en stadig økning av antallet eldre. Disse har bedre økonomi, mer utdannelse og er friskere enn tidligere generasjoners eldre. Undersøkelser viser at denne gruppen er blant de største brukerne av kulturtilbud som museer. Samtidig skjer det endringer som fører til at samfunnet blir stadig mer urbanisert. Kommunene rundt Trondheim, inklusive Malvik,

¹ Helge Brunborg og Inger Texmon, "Befolkningsframskrivinger 2010-2060," *Økonomiske analyser* 4/2010 (2010),

Klæbu, Skaun, Orkdal, Melhus, og Midtre Gauldal, vokser sterkt, mens de øvrige kommunene unntatt Hitra og Frøya har svært liten eller ingen vekst. Alle kommuner har innvandring fra andre land, men Hitra og Frøya skiller seg imidlertid ut med høye innvandringstall på grunn av arbeidsinnvandring.

Teknologien utvikles radikalt og raskt. Dette gjør at bruken av kulturtilbud er annerledes enn før. Forventninger og krav til opplevelse, innhold og tilgang til kulturtilbud preges mer av den digitale mediehverdagen enn det fortidens museumsplanlegging har tatt høyde for.

3.2 Klima, miljø

Klima- og miljøutfordringer samt ulik ressurstilgang, er blant de største utfordringene verden står overfor. Dette er viktige tema som lokalt kan gi endring i forbruksmønster. Gjenbruk, miljøvennlige produkter og produksjon, og bruk av fornybare energikilder har allerede stor innflytelse på byggteknologi. I regional strategiplan for Trøndelag, er klimautfordringen trukket fram som hovedtema i perioden, og det slås fast at "klimahensyn vil måtte implementeres innen de fleste sektorer og politikkområder". Klimaproblematikken vil kreve oppmerksomhet i planer og strategier også innenfor museenes ansvarsområde.

3.3 Museumsutvikling i internasjonalt perspektiv

Internasjonale trekk i museumsutviklingen vil også påvirke hvordan museene i vår region utvikler seg, både gjennom myndighetenes styring og gjennom museenes egne internasjonale nettverk. Norge er et lite land og de ulike museumsprofesjonene blir mer og mer spesialisert. Museene må også derfor ut i verden for læring og utvikling.

3.4 Konsekvenser for museumsstrategier i Sør-Trøndelag

De samfunnsmessige endringene vil ha betydning for museene på mange måter: de berører hvilke tema og historier som skal dokumenteres/bevares, de berører hvem det skal formidles til, hva som skal formidles, og hva som er målet med samlingene og formidlingen. Det berører også hvilke metoder som tas i bruk i formidlingen, etter hvert som den teknologiske utviklingen og spredning av denne endrer bruksmønstre og forventninger i kulturfeltet.

Norske myndigheter stiller krav om at museene skal være kritiske aktører i norsk samfunnsdebatt og samfunnsutvikling. (St.meld. nr. 48 (2002-2003) «Mer åpenhet, mer demokrati, mer humanitet» - disse tre begrepene har etter terrorangrepene 22.juli, 2011 kommet til å stå som ideelle mål for et samlet norsk samfunn. Også museene kan bidra til at disse ordene blir virkeliggjort, gjennom formidlings- og innsamlingspolitikk som bygger opp om fellesskap og inkludering, heller enn å videreføre et tradisjonsbasert etnisk norsk identitetsfokus. Museene skal bidra til å styrke et åpent og inkluderende demokrati gjennom sin rolle som dannelses- og læringsinstitusjoner.

Det norske samfunnet er et flerkulturelt samfunn med stor spennvidde i sosial og etnisk tilhørighet. En viktig oppgave er som følge av det, å bidra med kunnskapsbaserte perspektiv til forståelsen av samfunnets historiske utvikling og sammenhengene mellom fortid, nåtid og fremtid. Det innebærer at museer og arkivinstitusjoner skal dokumentere samfunnet på en mest mulig allsidig og bred måte, og at de skal være tilgjengelige for alle samfunnets medlemmer. Museene må ha en inkluderende praksis, hvor også innsamling, dokumentasjon og bevaring kobles til rollen som samfunnsinstitusjon.

3.5 Museet som læringsarena

Museene som arena for kulturelle møter og dialog med grupper som ikke har museene i sitt kulturelle repertoar, er et spørsmål som opptar museer nasjonalt og internasjonalt. Barn og unge har vært og vil fortsatt være viktige målgrupper, og gjennom tiltak som den kulturelle skolesekken har museene utviklet stadig nye kvalitetstilbud til skoleklasser. Rockheim har utvilsomt tilført både landet og regionen et større formidlingsmetodisk spekter

Museenes rolle som dannelsesinstitusjoner og kritiske samfunnsaktører medfører at det må satses mer på grupper som tradisjonelt ikke har brukt museene. Museene har blant annet vist resultater i forhold til å gi unge i utsatte posisjoner læringsmuligheter. Den økende gruppen friske eldre er også bør også være en viktig målgruppe.

3.6 Frivillige i museene

De frivilliges innsats for museene er av stor betydning. Enkelte deler av museal virksomhet er ikke mulig uten en frivillig innsats. Mange museer, både på internasjonalt og nasjonalt nivå, får i dag store bidrag fra frivillige, både i form av kompetanse, arbeid og økonomi. Det er ingen grunn til å tro at dette ikke vil utvikle seg videre i en positiv retning.

Prognosen for befolkningsutvikling i fylket, peker i den retning at frivillighet som ressurs for museene, ikke trenger bli mindre. Antallet nordmenn over 67 år fram til 2060 vil øke fra 0,6 mill. til 1,5 mill., og antallet over 80 år vil øke fra 230.000 til 650.000. Mye tyder på at også dagens 85-åringer både vil leve lenger enn før og mestre sine daglige aktiviteter bedre enn tidligere generasjoner av 85-åringer. Grunner til denne store veksten av eldre, er at det ble født langt flere barn fra midten av 1930-årene, levealderen er stadig økende og vi har relativ høy innvandring.

Skal museene lykkes godt i samarbeidet med frivillige, må de frivillige tas godt vare på. Museene må være tydelig på hva de ønsker av de frivillige, de må involveres i museets dialogarbeid og få lov til å arbeide for "sitt museum".

3.7 Dialog

Begrepet dialog har vært sentralt i museumsdiskusjonen i flere år, og har blitt gjenstand for forskning internasjonalt. Museer som dialoginstitusjoner betyr i praksis at museet skal innhente kunnskap og lytte til folk utenfor museene, de skal i sin formidling være mer åpne og mindre ovenfra og ned – men samtidig ivareta en faglig troverdighet

4 Museumslandskapet i vår region

4.1 Museumsreformen og Det nasjonale museumsnettverket

For styrking av museumssektoren ble det i *St.meld. nr. 22 (1999-2000) Kjelder til kunnskap og oppleving* skissert en prosess for regional konsolidering av museene og etablering av nasjonale nettverk. Dette ble gjentatt i de påfølgende statsbudsjettene. Målet var en institusjonsstruktur med vesentlig færre og dermed faglig og administrativt sterkere enheter enn i dag, jf. St.prp. nr. 1 (2001-2002). Museumsreformen var forankret i bevaring og styrking av lokalt engasjement og deltakelse i kulturvernet, styrking av faglig kompetanse på regionalt nivå og utvikling av nasjonale nettverk. Om lag 70 museer utgjør i dag Det nasjonale museumsnettverket som ble etablert gjennom

museumsreformen. Før konsolideringsarbeidet kom i gang for 10 år siden, fikk om lag 280 museer statlig driftstilskudd, for de fleste vedkommende kanalisert og fordelt gjennom fylkeskommunene.

4.2 Museenes dokumentasjonsområder

Alle museene representerer dokumentasjonsområder av nasjonal karakter som i stor grad krever et tett samarbeid i formelle og uformelle nettverk. Uten unntak bidrar de i dag også i internasjonale sammenhenger. Tabellen under gir et bilde på de faglige områdene der museene i MiST er involvert i samarbeid med andre:

Museum	Dokumentasjonsområder av regional karakter	Dokumentasjonsområder av nasjonal karakter	Internasjonalt
Rørosmuseet	Sammenhengene i Rørosregionens kulturhistorie og naturhistorie.	<ul style="list-style-type: none"> • Verdensarv • Bygningsvern • Bergverkhistorie • Sørsamisk kulturhistorie • Naturbruk og nasjonalparksenter. 	Verdensarv <ul style="list-style-type: none"> • museumsoppgaver Bygningsvern <ul style="list-style-type: none"> • Vernefilosofi og metode.
Orkla industrimuseum	Industriutvikling i Orkladalføret Arbeiderminner	Industrihistorie, gruvedrift, museumsjernbane	Museumsjernbane, Jernbanedrift
Museet Kystens Arv	Fiskerihistorie, kystkultur i fjordmiljø	Klinkbygde båter, seiling med råsegl, handlingsbåren kunnskap	Produksjon og bruk av klinkbygde båter for råsegl
Kystmuseet i Sør-Trøndelag	Sjøfart, fiskeri og kystkultur i nær fortid og samtid.	Oppdrettsnæringa/framveksten av havbruksnæringa i Norge.	Fiskeoppdrett og havbruk.
Trondheim kunstmuseum	Innsamlingsansvar og viktig regional kompetanse.	Allmenn norsk kunstsamling og samling av regionale kunstnere.	Internasjonal utveksling. Internasjonale impulser til regionen.
Ringve	<ul style="list-style-type: none"> • Musikkhistorie • Tordenskjold - historie • Lystgårder i Trondheim 	<ul style="list-style-type: none"> • Musikkinstrumenter – norsk og internasjonal samling • Musikk som immateriell kulturarv • Noter og manuskripter • Konserveringsverksted med dokumentasjon 	<ul style="list-style-type: none"> • Nordisk og internasjonalt nettverk for musikk museer Internasjonal samling musikkinstrumenter
Rockheim	Trøndersk populærmusikk og – kultur. Populærmusikk og – kultur i Trondheim.	Norsk populærmusikk og – kultur fra 1950 og opp til i dag, Minnemateriale av både immateriell og materiell karakter, så som intervjuer, lydopptak, filmopptak, instrumenter, plakater, fotos og private scrapbøker osv.	Svartmetall. Internasjonal populærmusikk på norske scener og vice versa.
Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum	Trøndersk kunsthåndverk	Internasjonal samling av kunsthåndverk, betydelig norsk samling	Japansk samling, ny internasjonal design

4.3 Hovedområdene for museumsvirksomhet i Trøndelag

I Sør-Trøndelag fylkes museumsplan for årene 1990-1995 gjennomførte en innføring av åtte tematiske ansvarsmuseer. Dermed ble museumsstrukturen i fylket i stor grad oppgaveorientert. Etter at Ringve museum ble nasjonalt finansiert, ble antall museer på tilskuddsordninga redusert til sju. Tilskuddsordninga var basert på at staten overførte museumstilskudd til fylkeskommunen, som så fordelte tilskuddet til museene supplert med egne midler. Da Trøndelag Folkemuseum overtok driftsansvaret for Meldal Bygdemuseum og Trondhjems Sjøfartsmuseum, ble antallet museer med tilskudd fra fylkeskommunen redusert til følgende fem:

- Rørosmuseet
- Orkla Industrimuseum
- Museet Kystens Arv
- Kystmuseet i Sør-Trøndelag
- Trøndelag Folkemuseum

Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum ble også i 1994 museum med direkte tilskudd over statsbudsjettet. Trondheim Kunstmuseum ble tre år etter etablert som knutepunktinstitusjon med en kombinasjon av statlig, fylkeskommunal og kommunal finansiering. Kunstmuseene og Ringve ble på statens anmodning med i diskusjonen om en ytterligere konsolidering som en følge av museumsreformen som Stortinget vedtok i 2000. Fra og med 2003 ble statstilskuddene utbetalt direkte til museene.

Museumsenhetene i MiST arbeider blant annet med kunst, kunsthåndverk og design, musikk, industrikultur og kystkultur. Trøndelag Folkemuseum er det eneste museet med en generell vektlegging av regionens kulturhistorie, men forvalter også flere tematiske museer og samlinger. Trondhjems Sjøfartsmuseum, Norsk døvemuseum og Skimuseet på Sverresborg er de viktigste. De lokale museene er ofte en kombinasjon av bygdemuseer med tematiske innslag.

5 Museene og kulturarven

Begrepet kulturarv er på den ene siden et godt norsk uttrykk og et uttrykk som har sin rot i impulser fra utlandet spesielt i forbindelse med konvensjoner og andre dokumenter fra UNESCO. Vi bruker begrepet verdensarv der det på engelsk heter World Heritage. Begrepet kan brukes om alle kulturelle minner fra de eldste tider og fram til i dag, minner fra alle sosiale lag som kan dreie seg om alt fra praktverk til enkle bruksgjenstander og fortellinger. Kulturarven består av både materielle og immaterielle kulturminner som kan forbindes med vårt kulturelle ståsted, og kan ikke oppfattes som et statisk fenomen. Kulturvern knyttes gjerne til arbeid med kulturarven.

Både frivillige organisasjoner og offentlige institusjoner spiller en viktig rolle i arbeidet med innsamling, dokumentasjon, bevaring, forskning og formidling av vår kulturarv. Historielagene, Norsk folkeminnelag, Norsk lokalhistorisk arkiv, Norsk Kulturarv, Fortidsminneforeningen, kystlagene og museumslagene er eksempler på organisasjoner som utfører omfattende arbeid med vår kulturarv.

De viktigste offentlige institusjonene med ansvar for å ivareta kulturarven er foruten departementene, Riksantikvaren, Arkivverket, Norsk kulturråd, Nasjonalbiblioteket, Det nasjonale museumsnettverket, universitetsmuseene, lokalmuseene, fylkeskommunene og ikke minst kommunene.

Museene spiller en vesentlig rolle i arbeidet med å ta vare på og utvikle vår kulturarv. Det er en viktig og krevende oppgave å definere hva som er relevant kulturarv. Spesielt krevende blir arbeidet når en skal forholde seg til nær fortid og samtid.

Museene har ofte et mer eller mindre tett samarbeid med de øvrige delene av kulturvernet. Det gjelder både de frivillige organisasjonene og de offentlige organene. Foruten Kulturdepartementet og Norsk kulturråd, som også er oppdragsgivere, er de viktigste samarbeidspartnerne, historielagene, kulturminnevernet, arkivverket, bibliotekene på alle nivå.

6 Strategier

6.1 Samfunnsendringer, befolkningsutviklingen og det inkluderende museet

Endringene i samfunnet skjer raskt. Ideologier, kulturuttrykk, og sosiale og økonomiske forhold påvirkes av globale strømninger. Museenes virksomhet vil bli påvirket av flere utviklingstrekk:

- Befolkningsutviklingen i Norge fram mot 2060 vil være preget av en større andel borgere med innvandrerbakgrunn.
- Antallet eldre med bedre økonomi, mer utdannelse og som er friskere enn tidligere generasjoners eldre øker.
- Sterk sentralisering og urbanisering.
- Rask teknologisk utvikling.
- Utdanningsnivået i befolkninga øker.

Museene skal reflektere den befolkningsmessige sammensetningen i samfunnet, både i innsamling og formidling. For å gjøre museene mer inkluderende og mangfoldige, må nye målgrupper prioriteres. Museene kan også være viktige aktører for å skape kulturell forståelse og aksept for forskjeller, og samtidig bygge opp omkring en demokratisk utvikling.

Strategier:

- Barn, unge og eldre må fortsatt være en viktig målgruppe for museene, men folk med innvandrerbakgrunn og andre som sjelden besøker museene, bør gis en klar prioritet i de nærmeste årene.
- Kulturelt mangfold skal være en naturlig og synlig del av strategier, programarbeid, personalpolitikk.
- Krav om universell utforming skal være oppfylt ved alle nybygg og rehabilitering av eldre driftsbygninger. Det skal arbeides for å finne fleksible løsninger for økt tilgjengelighet til antikvariske bygninger for ulike grupper med funksjonshemming.

6.2 Klima og miljø

Klima, miljø og ressurstilgang er blant de største utfordringene verden står overfor. Global knapphet på, og skjevfordeling av ressursene, kan gi endring i forbruksmønsteret lokalt. Gjenbruk, miljøvennlige produkter og produksjon, og bruk av fornybare energikilder har allerede stor innflytelse på byggteknologi. I regional strategiplan for Trøndelag, er klimautfordringen trukket fram som hovedtema i perioden, og den sier at "klimahensyn vil måtte implementeres innen de fleste sektorer og politikkområder" (Regional planstrategi for Trøndelag).

Museenes samfunnsrolle og den langsiktighet museene arbeider med, gjør spørsmålet aktuelt også for denne sektoren. De skal være aktive deltakere i samfunnsdebatten, og kulturarven skal gjøres

relevant i for denne debatten. I miljø- og klimaspørsmål krever global påvirkning aktive lokale valg. Museene må utnytte sin mulighet til å påvirke valg av lokale og regionale tiltak, og utforme en plan for dette.

I tillegg er museene forvaltere av en stor eiendomsmasse, er rimelig store utbyggere av nye bygninger, og har et omfattende transportbehov. Bygninger og gjenstander kan også være truet av økt luftfuktighet på grunn av klimaendringene.

Strategier:

- Gjennom egne klima- og miljøtiltak har museene mulighet til å framstå med gode eksempler. Nye museumsbygg bør være gode referansebygg.
- Ved utvikling av planer for forvaltning av museenes samlinger bør det tas hensyn til om klimaendringene krever nye konserveringstiltak.

6.3 Digital utvikling – nye medier

Teknologien gir ny brukeratferd og nye muligheter for formidling. Det 21. århundrets generasjoner vil i økende grad være brukere av digitale medier. Forventninger og krav til opplevelse, innhold og tilgang til kulturtilbud preges av den digitale mediehverdagen. Museene i Sør-Trøndelag, MiST har vært med i utviklingsfronten, og har utført et stort arbeid med utvikling og bruk av digitale verktøy i samarbeid med sentrale organer. Flere tusen gjenstander og foto fra Trøndelag er i dag tilgjengelige via digitaltmuseum.no. Dette er kunnskap som er et viktig ledd i en demokratisk utvikling.

Alle museene i MiST skal ha et høyt digitaliseringsnivå. I dag er det noen som har kommet svært langt, og noen som fortsatt er på startstreken. Samtidig bør museenes kunnskapsproduksjon i størst mulig grad publiseres fritt tilgjengelig og digitalt. Det er i dag et lovkrav at offentlige nettsteder og andre digitale medier skal være universelt utformet og tilgjengelig for alle. Dette må også følges opp av museene.

Lokalmuseene og historielagene er nå i ferd med å få et egnet redskap for registrering og dokumentasjon. De har et stort behov for opplæring og kompetanse i bruk av registreringsprogram og publisering.

Strategier:

- Utvikling av digital infrastruktur og digitalisering av samlingene bør fortsatt være høyt prioritert. Samlingene bør være fritt tilgjengelige for alle.
- Museene bør bidra til at Sør-Trøndelag fremstår som en av de fremste regionene i utvikling av

digital dokumentasjon og formidling på kulturområdet, og vil stimulere til næringsutvikling og vekst på dette området.

- Lokale museer og historielag må i samarbeid med kommunene, fylkeskommunen og MiST prioritere digitalisering av samlingene de forvalter. Disse er en viktig del av vår kulturarv.
- Nettsteder og andre digitale medier skal være universelt utformet.

6.4 Nye dokumentasjonsområder-innsamling

Museene har et nasjonalt og et regionalt ansvar for dokumentasjon av vår materielle og immaterielle kulturarv. Det dreier seg om tradisjonelle dokumentasjonsområder og nyere kunst- og kulturuttrykk. Globalisering, endring i produksjonsmønstre, innvandring og økt reisevirksomhet, gjør at valg og planlegging av innsamlings- og dokumentasjonsområder blir annerledes i dag enn i de foregående århundrer. Samtidig skal vi dokumentere, komplettere og sikre det materialet som finnes på museene. Det er i dag mange dokumentasjonsoppgaver som må fullføres. Det krever også at koordineringen mellom museene er god, og at det nasjonale leddet tar aktivt del i arbeidet.

Samfunnsutviklingen gjør at det er nødvendig å vurdere nye dokumentasjonsområder, og fornye de etablerte områdene. Kunnskap om nye nordmenns kultur og religion bør finnes på våre museer. Det er på museet du bør gå for å finne kunnskap om den vietnamesiske befolkningen som kom hit etter 1975. Og det er på museet du bør gå for å få vite mer om alle de 30-40 nasjonene som er representert som arbeidstakere i den moderne havbruksindustrien. Det er gjennom systematisk innsamling og dokumentasjon museene kan bidra. Dette bidraget kan igjen føre til større gjensidig forståelse, og dermed mindre spenning, mellom ulike kulturer i et lokalsamfunn.

Strategier:

- Museenes innsamlingsstrategier må reflektere de kulturelle endringer som vi har opplevd siden midten av forrige århundre og til i dag. De bør være et ledd i en nasjonal innsamlingsplan.
- For å sikre et kontinuerlig og godt dokumentasjonsarbeid, skal dette koordineres og ressursene samkjøres slik at flere museer kan arbeide med samme tema der dette er naturlig.

6.5 Samlingsforvaltning

MiST AS består av åtte tematiske museer med svært ulike samlinger og dermed ulike behov for konservering og magasinering. To av museene er museer for kunst, kunsthåndverk og design. Det er en betydelig underkapasitet på konserveringsområdet. En tilstandsundersøkelse som ble gjennomført på flere av museene i 2008 viste at mye godt og systematisk arbeid er gjennomført, men undersøkelsen viste også at det er et stort etterslep innen arbeidsområdet samlingsforvaltning, både innen det forebyggende feltet og når det er snakk om akutt behov for direkte konservering. I dag er også bevaring av de digitale samlingene et viktig spørsmål.

De fleste museene i MiST har uttrykt at de har behov for et såkalt nærmagasin i tillegg til et sentralt fellesmagasin. Fysisk avstand mellom enhetene er også en utfordring, men med gode digitale kataloger er dette problemet lettere å håndtere. En samordning av konserveringstjenestene har også vært drøftet. Konserveringsverkstedet på Sverresborg ble opprettet som et regionalt tiltak med støtte fra staten.

Plan for samlingsforvaltning som MiST har utviklet, gir en god oversikt og klare mål for dette området, og bør være et utmerket utgangspunkt for samordning med de øvrige museene i fylket på dette området.

Lokalmuseenes samlinger utgjør en svært viktig del av kulturarven og er grunnlag for kunnskapsproduksjon og formidling. Det er derfor viktig at disse blir prioritert med hensyn til konservering og bevaring.

Å gi publikum tilgang til samlingene er en viktig oppgave som det til nå ikke er arbeidet nok med. Begrep som åpne magasin og publikumsmagasin er aktuelle i denne sammenhengen. Sist men ikke minst, er det viktig med en velorganisert konserveringstjeneste som er i stand til å ta seg av akutte behov for å berge materiale som ellers vil gå tapt.

Strategier:

- Det må utarbeides en plan for samlingsforvaltning som gjelder alle museene og som tar stilling til konserveringsbehov, felles magasinløsninger, utvikling publikumsmagasin, nærmagasin og felles magasinløsninger.
- Konserveringstjenestene bør styrkes.
- Det bør gjennomføres en ny tilstandsundersøkelse i planperioden.

6.6 Kunnskap, læring og opplevelse

Museene i regionen byr på et stort mangfold av utstillinger og formidlingstiltak, og de ulike enhetene i MiST har en høy standard på dette området. Tilbudet varierer fra togtur med museumsjernbane, museumsteater og seiling med råseil, til populærmusikk og eksperimentelle kunstutstillinger. Formidling via digitale medier utvikles raskt. Refleksjon og fornying er viktig for utvikling av opplevelsesaspektet og den pedagogiske virksomheten ved museene. Nye virkemidler må tas i bruk når museene skal møte nye brukere og målgrupper og for å gjøre museumsinnholdet tilgjengelig for alle. Museene skal være en god arena for kulturelle møter og dialog mellom ulike mennesker. De skal derfor være aktuelle i sin formidling og fremme kritisk refleksjon og aktiv deltakelse i samfunnsutviklingen.

Museene er sentrale aktører innen formell, så vel som uformell læring, gjennom utvikling av gode kvalitetstilbud til et bredt spekter av brukere. Begrepet livslang læring har i de siste årene fått stadig større oppmerksomhet. Livslang læring er et middel til at befolkningen lettere kan møte de nye

utfordringer i samfunnet, men blir også sett på som en vei til personlig vekst, til å skape aktive samfunnsborgere og å fremme demokrati.

Det kreves en sammenheng mellom innsamling, dokumentasjon, forskning og kunnskapsproduksjon og formidling. Dette igjen krever god samhandling og planlegging. Det er utfordrende å prioritere nye målgrupper samtidig som museene skal tenke ut nye metoder, benytte ny teknologi og være mer synlig i formidlingen.

Det er stadig aktuelt for museene å benytte andre formidlingsarenaer enn egne. Folkebibliotekene er og kan i enda større grad være en god arena for formidling. Kjøpesentrene burde for lengst ha vært en arena for god museumsformidling til den delen av befolkninga som ikke vanligvis oppsøker museene.

Museene må være bevisst sin definisjonsmakt. Stikkord som livslang læring og dialog bør derfor være sentrale i planlegging av nye utadretta programmer og formidlingstiltak. Det er befolkningen som kan fortelle historiene og tilføre et mer nyansert bilde av samfunnsutviklingen. Dette kan tilføre museene verdifullt materiale som ellers vil gå tapt. Samtidig skal museene fortsatt være en arena for formidling av vår materielle kultur, slik at historien /kulturarven blir relevant og interessant for vår tids samfunn. Planmessig kompetanseutvikling er viktig for at kvaliteten på tilbudene kan ivaretas.

For museene er Den kulturelle skolesekken, DKS, og bibliotekene er viktige samarbeidspartnere.

Strategier:

- Museenes formidlingsprogram bør reflektere samfunnsrollen, tilgjengelighet, læring og kulturelt mangfold.
- Museene oppfordres til å utvikle nye metoder for dialog med publikum som et ledd i utvikling av nye formidlingstiltak.
- Styrke samarbeidet med Den kulturelle skolesekken og bibliotekene for å utvikle nye former for formidling.
- Tilrettelegging for alle grupper av brukere skal skje på en god og fleksibel måte, og universell utforming må være tema ved utforming av nye formidlingstiltak.

6.7 Lokale museer og historielag

I Sør-Trøndelag har ikke de lokale museene vært involvert i eller nevneverdig påvirket av museumsreformen og museumskonsolideringen. Disse museene utgjør en viktig del av fylkets museumslandskap, og forholdet mellom disse og de større museene i regionen er viktig for vår kulturarv. De konsoliderte museene som i dag utgjør MiST, er de som fra før mottok statlige og fylkeskommunale driftsmidler. Det har lenge vært uttrykt et ønske og et behov fra de øvrige museene i fylket om et tettere samarbeid med MiST. Gjennom et slikt samarbeid ønsker en å heve lokalmuseenes profesjonalitet og attraktivitet. Samarbeidet har dreid seg om konservering, fotobevaring, katalogisering og i stor grad utstillingsarbeid. Kommunene Selbu og Malvik har valgt å samarbeide om en regionkonservator tilknyttet MiST.

I mange kommuner i fylket finnes det museer med lønnet bemanning i en eller annen form, mens mange baserer seg kun på frivillig innsats (se side 15). De fleste samarbeider med museer i MiST med

hensyn til rådgiving og praktisk bistand. Lokalmuseene utgjør en viktig del av fylkets museumslandskap, og forholdet mellom disse og museene i MiST, bør utvikles. Videreutvikling av regionalt samarbeid er et viktig tema. Kystmuseet i Sør-Trøndelag har avtaler med kommunene Snillfjord, Frøya og Hitra for å løse lokale museumsoppgaver. MiST har gjennom Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum ansvar for Austråttborgen og Hannah Ryggen utstillinga i Ørland kulturhus. Et ytterligere samarbeid mellom MiST og Ørland kommune bør kunne utvikles i retning av en form for konsolidering eller samarbeidsavtale og ved at Ørland kommune blir en av vertskommunene i MiST.

Historielaga i fylket spiller en stor rolle i arbeidet med innsamling og bevaring av trøndersk kulturarv. De er også sentrale når det gjelder drift av og frivillig innsats for de lokale museene. I 2012 ble det blant annet satt i gang en digital registrering i lokalmuseene i et samarbeid mellom Sør-Trøndelag historielag, Kultur-IT (Kultur IT utvikler felles IT løsninger for kultursektoren i samarbeid med museene), MiST og fylkeskommunen.

Samarbeidet mellom MiST og de øvrige museene i Sør-Trøndelag bør utvikles slik at de lokale museene blir en synligere del av museumslandskapet. De lokale museene må utvikle det faglige samarbeidet med den omfattende kompetansen som finnes i MiST. Museene i Sør-Trøndelag har et spesielt ansvar for å yte museumstjenester til de lokale museene i regionen. Etter dannelsen av MiST har dette fortsatt, men det mangler et avtaleverk for omfanget av disse tjenestene.

Strategier:

- I samarbeid med kommunene bør en søke å finne fram til gode og stabile løsninger på museumsutvikling og museumssamarbeid i fylket.
- Opprettelse av flere regionkonservatorordninger kan være en måte å løse dette på, men andre samarbeidsformer kan være like aktuelle.
- Kommunene må aktiviseres ytterligere for å styrke dette samarbeidet. Fylkeskommunen kan spille en rådgivende og koordinerende rolle dersom det ønskes.
- Det bør utformes en avtale med MiST AS der omfanget av museumstjenester bestemmes.

6.8 Museer og kulturminnevern

Kulturvern, museumsvirksomhet og kulturminnevern er nært beslektet, men organiseringen av områdene er kompleks. Museumsområdet sorteres under Kulturdepartementet (KUD) og kulturminnevernet har sitt mandat fra Miljøverndepartementet (MD)/Riksantikvaren. Kulturrådet spiller i dag en viktig rolle overfor museene, men har ikke den samme direktoratsfunksjonen som Riksantikvaren har i kulturminnevernet. Fylkeskommunen er myndighet for kulturminneområdet, og er tillagt ansvar for oppfølging av museene i Det nasjonale museumsnettverket.

De fleste museene er forvaltere av kulturminner i større eller mindre grad. Derfor bør det være et tett samarbeid mellom museer og kulturminnevern. Kompetanse på fagmessig god sikring og vedlikehold av kulturminner finnes på flere av museene, ikke minst innenfor vern av bygninger. Det er behov for et tettere samarbeid mellom museer og kulturminnevern på flere områder, men spesielt innenfor bygningsvern.

Etter at Norge sluttet seg til UNESCO konvensjonen om immateriell kulturarv, er oppfølging av konvensjonen en viktig utfordring. Museene har ansvar for det immaterielle kulturvernet, men dette bør også være en viktig del av kulturminnevernet.

Verdensarv Røros, Orkla Industrimuseum med Thamshavnbanen, Sverresborg, Ringve, er noen av våre viktigste nasjonale kulturminner og som sådan også attraktive turistmål. I tillegg skal DS Hansteen, bli en del av MiSTs ansvar. En kan sjølsagt utvide denne lista, men den er lang nok for å illustrere det tette samarbeidet en bør ha mellom museer og kulturminnevern. Kompetanse på fagmessig god sikring og vedlikehold av kulturminner finnes hos flere av museene. Bygningsvernsenteret knyttet til Rørosmuseet har i løpet av de ti siste årene utviklet seg til en stor ressurs for antikvarisk bygningsvern for museer, for statlige bygninger knyttet til verdensarven og for private huseiere.

Verdensarv Røros er utvidet til å gjelde hele Circumferensen. Det innebærer at dagens verdensarv strekker seg inn i flere kommuner og fylker. Det er viktig å få en god avklaring på Rørosmuseets viktige rolle som verdensarvsmuseum og kommunenes og fylkeskommunenes samarbeid gjennom Verdensarvsrådet. Dette bør samordnes med Hedmark fylkeskommune og Hedmarksmuseene.

Strategier:

- Det må utvikles et samarbeid mellom museene og kulturminnevernet om å styrke kompetansen og kapasitet på bygningsvernområdet.
- Museene skal samarbeide med kulturminnevernet, arkiv og bibliotek om oppfølging av UNESCO konvensjonen om immateriell kulturarv.
- Rørosmuseets rolle og ansvar for oppfølging Verdensarv Røros klargjøres og styrkes.

6.9 Museer, arkiv og bibliotek

Med utgangspunkt i Stortingsmelding 22 (1999-2000) om Arkiv, Bibliotek og Museum (ABM) opprettet Kulturdepartementet ABM utvikling - Statens senter for arkiv, bibliotek og museum. Det ble lagt vekt på nødvendigheten av og det fruktbare i et tett samarbeid på ABM-området. Sjøl om både arkiv, bibliotek og museum befatter seg med kulturvern og kulturarv, så eksisterer det vesentlige kulturforskjeller dem imellom, men også stor forståelse for nødvendigheten av et tett samarbeid i arbeidet med kulturarven. ABM-utvikling ble lagt ned i 2010. Bibliotekdelen ble overført til Nasjonalbiblioteket. Kulturrådet har fått ansvar for utvikling og noe forvaltning på arkiv- og museumsområdet.

I museenes samlinger finnes det et omfattende arkivmateriale som krever arkivkyndig behandling med hensyn til arkivdanning og deponering. Det dreier seg ofte om arkivmateriale knyttet til museenes samlinger, men også rene privatarkiver. Situasjonen for privatarkiver er fortsatt uløst, både når det gjelder ansvar og økonomi. Privatarkiver er betegnelsen på de arkiver som ikke tilhører offentlige etater. Offentlige arkiver er underlagt arkivloven. Det samme gjelder ikke privatarkiver. Dermed er det opp til næringsliv, lag og frivillige organisasjoner å sørge for god etablering av arkiv,

arkivdanning. Skal for eksempel MiST AS ta et større ansvar for privatarkivene, har selskapet behov for behov for arkivkompetanse. Sør-Trøndelag fylkeskommune har avtale med IKA-Trøndelag om å gi råd og veiledning til museene i arkivspørsmål. (2014: 150 000 kroner)

Det prosjektsamarbeidet som er gjennomført i de senere årene bør fortsette å utvikles til et varig samarbeid og en klar arbeidsdeling. En ser også gode tilløp til formidlingssamarbeid der en trekker veksler på hverandre. I vår region er det først og fremst Statsarkivet i Trondheim, Interkommunalt arkiv-Trøndelag (IKA) og Museene i Sør-Trøndelag som er samarbeidspartnere. Det har i stor grad dreid seg om digitale baser for foto og gjenstander, men også et sentralt initiert prosjekt knyttet til samarbeid mellom arkiv, bibliotek og museum, Kultimathule. Rockheims suksess bygger på et tett og nært forhold til Nasjonalbiblioteket fra starten av.

Det er svært viktig at samarbeidet mellom arkiv, bibliotek og museum fortsatt utvikles, selv om ABM-utvikling er lagt ned og ansvaret nå er overført til Kulturrådet, Nasjonalbiblioteket og Riksarkivet. Dette bør i større grad samordnes i forholdet til fotobevaring og digital registrering. Her har muligens MiST AS ved Sverresborg den beste kompetansen og bør være førende.

Strategier:

- Samarbeidet mellom museum og arkiv utvikles på områdene arkivdanning, ulike lokalhistoriske arkiver og deponi.
- Ansvaret for privatarkiver avklares, og det utvikles et tydelig tilbud for organisering av disse arkivene om mulig med offentlig innsats.
- Museene samordner og tar ansvar for fotobevaring og digital registrering av fotografi.

6.10 Museene: Besøksnæring og en viktig del av reiselivet.

Besøksnæring er reiseliv, aktiviteter og handel i en kommune eller et lokalsamfunn. Museene er en viktig del av besøksnæringene. Det viktigste med begrepet er at det innbefatter lokalbefolkninga, besøkende og for noen kommuner en stadig økende hyttebefolkning. For museene er de nevnte gruppene viktige brukere,

Turisttrafikken til Europa og Norge blir stadig mer variert, blant annet gjennom økt besøk fra asiatiske land. Opplevelsesnæring og de kulturbaserte næringene er den sterkest voksende industrien i verden. Det er en internasjonal tendens til at museene endrer seg fra å være kulturinstitusjoner til å være kulturbedrifter. Mot denne bakgrunn blir det også viktig å definere museene som en del av reiselivet på linje med andre næringene som for eksempel transport- og overnattingsnæringene.

Når turister kommer til et ukjent sted eller et nytt land, søker mange av dem kunnskap om stedets kultur og historie ved å besøke museene. Museene inngår i en totalopplevelse sammen med regionens natur- og fritidsmuligheter, samt tilbud av handel, underholdning og matopplevelser. Museene er, og kan styrke seg som, magneter som bidrar til salget av regionen i reiselivsmarkedet.

Det handler om å utvikle attraksjonsverdien og vektlegge det spesielle, noen vil si det sære, ved hvert enkelt museum. Museene og reiselivet har felles utfordringer i å skape sammenheng og positive effekter som øker attraksjonsverdien og kvaliteten på opplevelse, læring og formidling.

Museene må videreutvikles som attraksjoner og reiselivsmål og samtidig ivareta de kvalitetskriterier og spesifikke arbeidsområder som de har. For å utvikle attraksjonsverdien må de fremstå som innbydende og særegne sammen med andre opplevelsestilbud i konkurransen mellom denne regionen og andre reisemål. Det er en viktig utfordring å utvikle museene videre til å bli enda bedre og enda mer tilgjengelige for publikum. Dette stiller blant annet krav til tilgjengelighet på flere språk og tilrettelagt formidling for ulike kulturer. "Den utforskende turist" skal i møte med museene få tilfredsstilt sitt ønske om å oppdage, oppleve og lære.

Museene har i dag et for svakt samarbeid i forhold til tilreisende som kundegruppe. Museumstilbudet henger for dårlig sammen, og de konkurrerer mer enn de utfyller hverandre. Samarbeidet med de øvrige reiselivsaktørene må også forbedres med vekt på å skape helhetlige salgbare reiselivsprodukt der pris og kvalitet henger sammen.

Strategier:

- Museenes potensiale som en del av besøksnæringen bør utvikles.
- Museene må i samarbeid med reiselivet og reiselivets organisasjoner, videreutvikle forståelse for markedet og hva dagens turist ønsker og krever.
- Museenes attraksjonsverdi må økes.
- Det må bli tettere samarbeid mellom museene om nye produkter markedsføring der «tematurisme» er et av nøkkelordene, og aktiviteter er et viktig stikkord.

6.11 Avklaring av roller og oppgaver – Samspill mellom stat og region

Det er behov for, på bakgrunn av erfaring fra snart 12 år med ny forvaltningsordning og museumsreform, å bli mer presis på fordelingen av det politiske og faglige ansvaret mellom fylkeskommunen på den ene siden og Kulturdepartementet og Norsk kulturråd på den andre. Dette gjelder spesielt i forholdet til MiST AS.

Eierskapet ligger i regionen og vertskommunene og fylkeskommunen bruker til sammen 36 millioner på tilskudd til MiST. Eierskapet skal ivaretas gjennom generalforsamlinga. De administrative leddene i kommuner og fylkeskommune skal følge opp de politiske vedtatte tilskuddsbeløpene og eventuelle vedtatte føringer.

Det er liten eller ingen formell kommunikasjon med det statlige nivået med hensyn til forvaltning og prioriteringer. Regionen føler seg bundet av det som vedtas i Statsbudsjettet, og ønsker en dialog på et tidlig tidspunkt.

Strategier:

- Det tas initiativ til en dialog med staten om rolle og ansvar i forhold til MiST AS.
- Dialogen med Kulturdepartementet om den årlige budsjettsøkningen fra MiST AS må formaliseres.

- Minst et årlig eiermøte.

7 Økonomiske ressurser og prioriterte investeringsområder

Lokalmuseer mottar for det meste sine faste driftstilskudd fra de kommunene de hører hjemme. Det vanlige er at tilskuddet kun økes med kompensasjon for lønns- og prisstigning.

Tilskuddet til MiST er omtalt i avsnitt 1.3.

7.1 Faste offentlige driftstilskudd til MiST AS

I 2014 mottar MiST AS 143,2 millioner i offentlige tilskudd, fordelt med 107,3 millioner fra staten, 26,8 millioner fra fylkeskommunen og 8,9 millioner fra vertskommunene.

Staten yter 75 % av driftstilskuddet. Fylkeskommunen og vertskommunene, bidrar med de resterende 25 %. Fastsettelsen av driftstilskuddet skjer på grunnlag av budsjettsøknad fra MiST AS til staten. Tilskuddet har økt vesentlig de siste ti åra.

Dersom ikke staten kommer med en økning av tilskuddet til nye tiltak, så kan man med rimelig sikkerhet kalkulere med en lønns- og priskompensasjon på 3-3,5 % pr. år. I tillegg mottar MiST omlag 3 millioner i året til tilskudd til investeringer. Det er innenfor denne rammen MiST skal utvikle museet kvalitativt og kvantitativt.

Museenes egeninntekter

MiST AS hadde i 2013 en egeninntekt på 61,4 millioner herav 10,5 millioner i billettinntekter.

7.2 Prioriterte investeringsprosjekter: Gjelder MiST AS

Når utbyggingen Museet Kystens Arv er gjennomført i løpet av de nærmeste årene, må nye utbyggingsbehov utarbeides. Nye uttrykte behov er:

- Felles magasinløsninger inklusive publikumsmagasin,
- Jernbaneverksted for Thamshavnbanen (Orkla Industrimuseum),
- Utbygging av Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum og Trondheim kunstmuseum.

Nye utbyggingsprosjekter må planlegges ut fra krav til universell utforming og miljø- og energiprofil. Det forutsettes at lov om anskaffelser i det offentlige følges, og at det gjennomføres arkitektkonkurranse ved større byggeprosjekter. Byggeprosjekt med statlige og regionale tilskudd skal gjennomføres med kunstnerisk utsmykking i tråd med statens regelverk for dette.

Felles magasinløsninger

Jfr. Strategier under samlingsforvaltning, s.23.

Utbyggingsbehovet kartlegges, plassering foreslås og reflekteres videre med hensyn til økonomi. Det må utarbeides en plan for samlingsforvaltning som gjelder alle museene og som tar stilling til

konserveringsbehov, felles magasinløsninger, utvikling publikumsmagasin, nærmagasin og felles magasinløsninger.

Spørsmålet om samordning av konserveringstjenester og definering av kompetansebehovet på kort og lang sikt, skal være en del av forvaltningsplanen.

Jernbaneverksted for Thamshavnbanen

En prosjektplan for verkstedet, med et kostnadsoverslag på 19,2 millioner, ble levert med budsjettøkningen fra MiST i 2010. Dette bygget er også et prioritert tiltak i budsjettøkningen for 2012.

Kunstmuseene

Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum sto ferdig i 1968. Museet har på grunn av manglende vedlikehold behov for rehabilitering. Et prosjekt for å sette inn helt nødvendige tiltak i forhold til brann- og tyverisikring er igangsatt. Bygningen er ikke tilrettelagt for funksjonshemmede. Museets magasiner er ikke tilrettelagt for kunsthåndverkets nye formater. Det er gjennomført et forprosjekt for å bygge ut museet på egen tomt med til sammen i overkant av 1900 m² brutto. Planen er å gi bedre tilgjengelighet og publikumsfasiliteter og å bedre visningsmulighetene for museets samling av tekstilkunst. Planen forutsetter at dagens magasiner i museet flyttes til andre lokaler.

Trondheim Kunstmuseum sto ferdig 1930 og ble bygget for Trondhjems Kunstforening. Bygningen har et betydelig behov for rehabilitering, og det er i den forbindelse utarbeidet en tilstandsrapport. Lokalene er generelt for små og de er heller ikke tilpasset visning av nyere kunstformer. Museet leier lagerplass på Dora. Museet oppgraderer bygningsmassen noe våren 2012, men ikke i den grad det er behov for. Bygningen er ikke tilrettelagt for funksjonshemmede. Det er tidligere utarbeidet et forprosjekt for utbygging av museet i området mellom museet og Bispeboligen i Bispegata 9A.

Hvordan en framtidig utbygging av museene for kunst og design skal utformes, og hvor virksomheten skal plasseres, krever en debatt og en behovsanalyse. Viktige spørsmål er: Kan framtidens behov for magasin, utstillingsrom og publikumsfasiliteter løses ved påbygg av eksisterende bygg eller skal det bygges på en annen sentral tomt? Kan utbyggingen samordnes?

Bygningsvedlikehold

MiST skal sette av midler til drift og vedlikehold innfor rammen av det årlige tilskuddet. Dersom det oppstår en situasjon med økt behov for tilskudd til vedlikehold må det komme som en del av en vedlikeholdsplan med tilstandsbeskrivelse inklusive et periodisert vedlikeholdsbudsjett.

Anbefaling:

Bygninger og anlegg i MiST AS

Følgende anlegg skal fullføres i perioden:

1. Nybygg ved Museet Kystens Arv
2. Jernbaneverksted, Thamshavnbanen, Orkla Industrimuseum

Behovsanalyse og forprosjekt for følgende nye byggeprosjekter bør gjennomføres:

1. Felles magasin og konserveringsverksted inklusive publikumsmagasin.
2. Utredning og behovsanalyse for utbygging av kunstmuseene.
3. Ægir – Norsk havbruksmuseum

Plan og forprosjekt må inneholde budsjett med finansieringsplan som ser på muligheten for å finansiere et større løft ved:

- Egenkapital
- Bruk av tilskudd til investeringer fra fylkeskommunen
- Mulighet for spillemidler fra posten Tilskudd til regionale kulturbygg
- Statlige tilskudd
- Private bidrag

Museenes store bygningsmasse skal være i god stand og sikret. De teknisk- industrielle kulturminnene museene har ansvar for, skal ha forsvarlig drift og være i bruk. Det bør utarbeides vedlikeholdsplaner som rulleres jevnlig.

